

EEN WOORD OVER DE STATISTIEK VAN DEN JAVA-HANDEL.

Aan de Redactie van het Tijdschrift de Economist.

Het door J. B. te Amsterdam in de aflevering van Mei van uw tijdschrift geplaatste *Overzicht van den Java-handel* in 1860, leidt tot eenige opmerkingen, waarop ik mij de vrijheid veroorloof uwe aandacht te vestigen.

Bij dat overzicht worden invoer en uitvoer in Nederland gesplitst in die van de N. H.-Maatschappij en van particulieren. Die splitsing wordt meestal in de statistieken van onzen handel met Java gemaakt. Daartegen zou geene bedenking te maken zijn, wanneer het slechts te doen is, om de kennis van hetgeen er omgezet wordt door tusschenkomst van genoemd handelsligchaam en door particulieren, in strikten zin genomen. Maar, terwijl die splitsing slechts door juistheid beantwoorden kan aan de eischen en het doel van een goede handelstatistiek, mag zij geene aanleiding geven tot verwarring van inzichten en onjuiste gevolgtrekkingen. En dit moet, dunkt mij, wel het geval zijn, bij de in het algemeen bestaande gewoonte om de handelsverrigtingen der N. H. M. in en met Oost-Indie te vereenzelvigen met die welke zij voor rekening van den Staat doet, zonder in aanmerking te nemen, dat zij vóór alles als handelsvennootschap bestaat en handel drijft, evenals elk ander vennootschap of handelsfirma, zelfs met maatschappelijk kapitaal, zooals de Oost-Indische Maatschappij van administratie en lijfrenten, en dat zij slechts als nevenzaak het Agentschap van den Staat uitoefent.

Dat deel van den handel, welken de N. H. M. drijft voor rekening van den Staat, behoorde eigenlijk te worden afgescheiden van dat welken zij doet voor eigene rekening, om het laatste te brengen onder den particulieren handel waartoe het behoort. Of wil men dit niet toegeven, dan zou, dunkt mij, eene afscheiding van den eigen en den Gouvernementshandel der N. H. M. op zich zelve nuttig kunnen zijn.

Minder is dit het geval bij den invoer op Java, dan bij den uitvoer van daar. Immers wat de invoer betreft, kan alles wat op Java voor Gouvernements rekening wordt aangevoerd, toch als gewone handel aangemerkt worden, omdat, zoo het Gouvernement de goederen die het voor zijne huishouding op Java noodig heeft, niet liet aanvoeren, de inkoop daarvan op Java zou moeten geschieden uit de invoeren van

den handel. Er worde slechts gezorgd om, bij de statistiek alles op te nemen wat het Gouvernement aanvoert of doet aanvoeren. Ik kan niet nagaan in hoeverre dit bij die van J. B. heeft plaats gehad, en wensch er slechts op te wijzen, met de opmerking dat er nog onderscheid gemaakt wordt bij de Gouvernements aanvoeren op Java, als wordende een deel Gouvernements-goederen door de N. H. M. in Nederland ingekocht en op Java geleverd, terwijl een ander en een groot deel, wel door dat ligchaam wordt overgevoerd, maar door het Gouvernement zelf aangeschaft en op Java geheel als Gouvernements goed ingeklaard wordt.

Bij den uitvoer van Java is het van meer belang een juiste splitsing te hebben van Gouvernements- en eigen handel der N. H. M. en dient althans, zelfs bij eene zamentrekking der beide deelen van de Maatschappij-uitvoeren, gezorgd te worden dat de eigen uitvoeren der N. H. M. niet te eener tijd onder de rubriek der N. H. M. en ten anderen tijd, onder die van particulieren worden gebragt.

Zoodanige verwarring verneen ik in de opgaven van den uitvoer van Java te bespeuren, op grond van opgaven en inlichtingen die ik van den handelsomzet der N. H. M. bezit, en die wel niet voldoende zijn om de juistheid van alle rubrieken in de tabellen van J. B. te toetsen, maar toch leiden kunnen om die van enkele te beoordeelen. Zoo zie ik van rijst, gom elastiek, gom damar, gutta percha en sapanhout slechts in 1856 een uitvoer opgegeven door de N. H. M., terwijl daarvoor in volgende jaren niets vermeld staat, buiten eene kleine partij rijst in 1860. Op die gegevens zou men tot de meening komen, dat of de N. H. M. den handel in die producten in die jaren heeft gestaakt, of dat hare uitvoeren onder die van particulieren zijn opgenomen, terwijl de uitvoer voor Gouvernements rekening kan zijn geschied. Noch het een, noch het ander zou juist zijn. In gezegde artikelen drijft de N. H. M. geen handel voor den Staat, en voor eigen rekening heeft zij nog van Java naar Nederland uitgevoerd in de jaren 1857/8 1376 pic. gom elastiek, 442 pic. gom damar, 454 pic. gutta percha, 24889 pic. rijst, en 4518 pic. sapanhout, en in 1858/9, 994 pic. gom elastiek, 215 pic. damar, 294 pic. gutta percha, 12344 pic. rijst en 870 pic. sapanhout. Van cassia en was wordt als uitvoer der N. H. M. niets opgegeven en echter voerde zij van die artikelen naar Nederland uit in 1857/8 1135 pic. was en in 1858/9 200 pic. cassia.

Blijkbaar bestaat er dus eene misstelling in de klassificatie van die uitvoeren der N. H. M. die naar het schijnt, dan eens onder haar eigen rubriek, dan weder onder die van particulieren zijn begrepen. Ditzelfde kan ook bij de andere artikelen hebben plaats gehad, doch de formatie der cijfers, die beide rubrieken of kolommen vullen, is moeijelijk na te

gaan, zonder de specifieke cijfers te kennen waaruit de totalen der Maatschappij-uitvoeren zijn gevormd geworden.

Het boven opgemerkte kan echter voldoende zijn om te doen zien, hoe voorzigtig men wezen moet met de statistieke opgaven van den Java-handel en hoe gewaagd en onzeker het is daaruit vergelijkende beschouwingen en gevolgtrekkingen te maken, althans op het terrein van den handel met Nederland en met het onderscheid dat gemaakt wordt tusschen den handel der N. H. M. en particulieren.

Het aangewezen gebrek in de opgaven wil ik volstrekt niet brengen op rekening van J. B. De oorzaak daarvan moet worden gezocht in de opgaven zelve, waaruit hij zijn zoo belangrijken arbeid heeft geput. En die opgaven zullen wel niet anders zijn dan de officieele, door de Gouvernements ambtenaren op Java opgemaakt en gepubliceerd. Het is echter bekend dat op die officieele opgaven weinig staat is te maken en dat althans bij de opmaking der staten van invoer en uitvoer naar geene bepaalde regels wordt gewerkt.

Ik heb de eer te zijn

Een getrouwe lezer van uw tijdschrift.

Wij meenen den belangstellenden handelaar geen ondiens te doen door de mededeeling van bovenstaande opmerkingen, ons van eene geachte zijde geworden, alsmede van het wederantwoord van onzen medewerker, inzender van de Java-statistiek.

Wij zijn den geëerden correspondent dank verschuldigd, schrijft ons deze, voor de rectificatie van onzen Staat en voor de belangrijke beschouwingen, die hij daaraan heeft verbonden. De opgaven, waaraan wij jaarlijks ons overzicht van den Java-handel ontleenen, worden op Java gepubliceerd in de prijs-courant der handelsvereniging te Batavia. Zij bevatten in breede trekken de schets van de handelsbeweging, welker uitvoerig tafereel later door de zorg der regering wordt opgehangen in het Verslag van handel en scheepvaart op Java en Madura. Met dat verslag hebben zij eene gemeenschappelijke bron in het register der in- en uitklaringen van de schepen die Java bezoeken. De misstelling, waarvan onze correspondent gewaagt, moet waarschijnlijk daaraan worden toegeschreven dat de uitvoeren der N. H. M. voor hare eigen rekening sedert 1856 bij de particuliere uitvoeren worden gevoegd, in welk geval alleen de rijst-uitvoer in A°. 1860 onverklaard zou blijven. Zulks geschiedt reeds geregeld wanneer de uitvoer der N. H. M. naar andere destinaties dan Nederland is bestemd. In den uitvoer van Java naar Australië b. v. heeft de N. H. M. geene afzonderlijke rubriek, hoewel het bekend is dat zij daarin een belangrijk aandeel heeft genomen.

Wij vertrouwen dat de ijverige samenstellers van den bedoelden prijs-courant zich den wenk van onzen correspondent zullen ten nutte maken. In vroegere overzigten maakten wij een paar opmerkingen, waaraan bij de samenstelling dezer staten in Indië is gehoor gegeven. De overtuiging dat die opgaven hier te lande meer en meer de aandacht trekken, belangstelling en critiek ondervinden, zal hun den besten spoorslag wezen, om daaraan steeds meerdere zorg te besteden. Als de bronnen waaruit zij putten, hun eene dergelijke indeeling vergunnen, zouden wij, in het belang van den Nederlandschen handel, wenschelijk achten, om den uitvoer naar Nederland in drie kolommen gesplitst te zien: *a.* Uitvoer van gouvernements-producten: *b.* Uitvoer voor rekening der N. H. M. *c.* Uitvoer door particulieren; want hoewel de handel der N. H. M. in vele opzigten met die van particulieren gelijk te stellen is, valt er toch eenig verschil op te merken. De wijze van verkoop — bij de N. H. M. in periodieke veilingen, bij particulieren gemeenlijk dadelijk na aankomst — brengt onderscheid te weeg in de wijze waarop verwacht wordende ladingen de markt affecteeren. Het heeft dus zijn belang voor den handelaar om juist geïnformeerd te zijn of de N. H. M. dan wel particulieren de ontvangers zullen wezen der producten welker afzending vermeld wordt. Afgescheiden daarvan, kan het ook den particulieren handelaar niet onverschillig wezen, om de operaties te volgen van het magtige handelsligchaam, magtig beide door kapitaal en positie, waarmede hij op Java te concurreren heeft.

Wij kunnen niet nalaten tevens den wensch uit te spreken, dat weldra van hieruit nog op andere wijze dan door critiek, van belangstelling in eene goede statistiek van den Java-handel moge blijken. De opgaven, die wij uit Indië ontvingen, zijn nog voor verbetering vatbaar, doch bewijzen reeds groote diensten aan de betrokken handelaars. Tot vóór korten tijd, bleef Nederland geheel in gebreke om eenige opgaven te doen van dat gedeelte der handelsbeweging met Java, dat van hieruit overzien en gecontrôleerd kon worden.

Eindelijk is een stap gedaan door de mededeeling van den uitvoer van inlandsche lijnwaden naar Nederlandsch-Indië. Omtrent alle andere artikelen moet de handelaar zich nog met gissingen behelpen — en vergissingen komen hem dikwijls duur te staan. Liggen niet in de bureaux der ambtenaren die zich met het onderzoek der uitgaande manifesten bezig houden, eene menigte grondstoffen, die slechts wachten op verzameling en classificatie, om aan de vereischten eener goede statistiek te voldoen?

Amsterdam

J. B.,